Turkish Studies
International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/14 Summer 2016, p. 731-748
DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9792
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi
Received/Geliş: 13.07.2016 **Accepted/Kabul:** 20.09.2016
Referees/Hakemler: Doç. Dr. Fatma BÖLÜKBAŞ – Doç. Dr. Bülent ÖZKAN - Doç. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA

This article was checked by iThenticate.

5. VE 6. SINIF İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN METİN ÖNÜ VE SONU SORULARININ BLOOM TAKSONOMİSİ'NE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Gülden TÜM[*]

ÖZET

Bu çalışmada, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2015-2016 öğretim yılında ilköğretim okulları 5 ve 6. sınıflarda okutulmak üzere önerilen biri Millî Eğitim Bakanlığı biri de özel bir yayın evince hazırlanmış Türkçe öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kitaplarında yer alan metin önü ve sonu soruları incelenmiştir. Soruların Bloom Taksonomisi sınıflandırmasını içerip içermediği, hangi bilişsel ve duygusal basamak içerisinde yer aldığı, ilgili sınıf ve yaş düzeyine uyun olup olmadığı göz önüne alınarak incelenmiştir. Bu çalışmada, araştırmacı ve üç Türkçe öğretmeniyle birlikte tartışarak hazırlanan Bloom Taksonomisi Değerlendirme Tablosu, Adana ilindeki ortaöğretimde çalışan 207 Türkçe öğretmenine verilen açık uçlu soruların oluşturduğu sormaca, yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşme protokolüyle elde edilen veriler, Türkçe öğretmenlerinin kitapları inceleyerek Bloom Taksonomisi'ne göre hazırladıkları veriler tablosu nitel ve nicel olarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda öğretmen kitabındaki metin önü ve sonu sorularının taksonomiye uygun olduğu ancak metinlerin uzun ve karmaşık yapılarının soruların anlaşılmasını zorlaştırdığı bulunmuş ve 207 Türkçe öğretmeniyle yapılan görüşmelerde çalışma kitaplarında metin önü sorularının bulunmamasının öğrencilerin hazır bulunuşluluğuna ket vuracağı sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe öğretmenleri öğrenci çalışma kitaplarında soruların yer alması ve sayı olarak soruların artırılmasının öğrencinin daha bilişsel duygusal olarak düşünüp cevap vermesini kolaylaştıracağını önermiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitapları, metin önü ve sonu soruları, Bloom Taksonomisi, öğretmen görüşleri

[*] Yrd. Doç. Dr. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Bölümü, El-mek: guldentum@gmail.com

AN EVALUATION OF PRE- AND POST-READING QUESTIONS IN THE 5TH AND 6TH GRADE TURKISH BOOKS, USED IN THE PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION IN TERMS OF BLOOM'S TAXONOMY

ABSTRACT

In this study, the pre- and post-reading questions related to the reading texts in 5th and 6th grade Turkish language books in Turkey were taken into consideration. Two books, one of which was a publication of the Ministry of National Education and the other one was a private publication (Cem Ofset) were evaluated. All the books, appointed and recommended by the Head Council of Education and Morality of the Ministry of National Education to be used in 5th and 6th grade consist of four books: Turkish Language Student Work Book and Turkish Language Teachers' Book (5th grade); Turkish Student Work Book and Turkish Language Teachers' Book (6th grade) in 2015 and 2016 academic years. The pre- and post-reading questions were analyzed considering whether or not they are classified according to Bloom's Taxonomy, what kind of cognitive and affective levels they have, whether they are appropriate for learners' level and age for the 5th and 6th grade. Quantitative data were collected via evaluation form of Bloom's Taxonomy by the researcher and three Turkish language teachers and qualitative data were gathered through open-ended questionnaire and semi-structured interview with 207 Native Turkish language teachers working in secondary schools in Adana, Turkey. The results of this study indicated that the pre- and post-reading questions in Teacher's books are appropriate for learners' level and age; however, the texts in the books include long and complicated structures and unfamiliar words which make comprehension difficult for learners' level, age, and interest. Student work books do not have pre-reading questions. Turkish language teachers suggest that student work books should have pre-reading questions as stimuli and that number of reading comprehension questions should be expanded and extended in order to embolden learners to think and respond in a more cognitive and affective manner.

STRUCTURED ABSTRACT

1. Introduction

The Head Council of Education and Morality of the Ministry of National Education (MoNE) classifies the characteristics in reading texts in 15 headings aiming at educating individuals to be those who understand and comprehend whatever they read; noticeably describe their thoughts, and emotions; undertake responsibilities in critical and creative thinking; become entrepreneur and compatible with events, situations, and their environmental issues; make inquiries for necessary information, review and interpretate in a habit, aesthetic pleasure; and be sensitive to national values (MoNE, 2005: 3). Related to all these matters, Bloom's Taxonomy also underlines that learning is more than one domain and a set of three hierarchical models used to classify

educational learning objectives namely cognitive, affective, and sensory domains. In this study, only two-cognitive and affective domains- of Bloom's Taxonomy were taken into account regarding pre- and post-reading questions in two Turkish language course books. Cognitive domains are knowledge, comprehension, application, analysis, synthesis, and evaluation. Knowledge involves the recall of specifics and identifying of information. Comprehension means understanding or apprehension of what is being communicated and making use of information. Application is the use of abstractions in particular and concrete situations. Analysis represents the breakdown of a communication into its constituent elements so that the relative hierarchy of ideas is made clear and/or the relations between ideas are made explicit. Synthesis involves putting parts to form a whole. Evaluation means judgments about the value of knowledge. Affective domains are receiving, responding, valuing, organizing, and characterizing. Receiving refers to memory and recognition of knowledge. Responding is actively participation in the learning process, not only attending to a stimulus but also reacting in some way by following the meaning. Valuing means associations of values to knowledge acquired. Organizing involves comparing and elaborating of different values, and information, and accommodating them within schema; characterizing represents building abstract knowledge. Briefly, these domains help learners comprehend whatever they read and make interferences.

The purpose of this study is to analyze the pre- and post-reading questions of reading texts in the 5th and 6th grade Turkish language books considering whether or not they are classified according to Bloom's Taxonomy, what kind of cognitive and affective domains they have, whether they are appropriate for learners' level, age, and interest and to get opinions of Turkish teachers on reading questions.

2. Methodology

In this study, the pre- and post-reading questions of reading texts in Turkish language books (5th and 6th grade) used in the secondary schools in Turkey were analyzed by regarding the Bloom's Taxonomy. Four books, two of which are MoNE publications and the other two are a private publication (Cem Ofset) consist of Turkish Language Student Work Book (TSWB) and Turkish Language Teachers' Book (TTB) each (5th and 6th grade) in 2015 and 2016 academic years. This study was limited merely to the pre- and post-reading questions of texts in reading and listening parts (extracurricular reading texts and visuals related to the texts were excluded). In these books, the pre- and post-reading questions of 56 reading texts were analyzed considering whether or not they are classified according to Bloom's Taxonomy. Four data collective tools are utilized: 1) four books, appointed/recommended by the MoNE consisted of a set of three books: Turkish Language Student Course Book (TSCB), TSWB, and TTB (5th grade); however, in this study, only TSWBs and TTBs were taken into account since there were no texts in TSCB. 2) Bloom's Taxonomy evaluation form. 3) Open-ended questionnaire given to 207 Turkish language teachers working in secondary schools in Adana, Turkey. 4) Semi structured protocols prepared to ask Turkish language teachers. Both qualitative and quantitative analyses were applied in order to get a more reliable and valid results since these two tools uncover

overlooked points. Quantitative data were collected via Bloom's Taxonomy evaluation form by the researcher and three Turkish language teachers, and qualitative data through open-ended questionnaire and semi-structured interview with 207 Turkish language teachers.

3. Findings and Results

The results obtained from the research findings indicated that there are cognitive and affective reading questions in both MoNE and Cem Ofset TSWBs and TTBs; however, TSCBs merely present texts and texts without questions might prevent learners from comprehending texts. On the other hand, in the 5th TSWBs, there are eight units with four subtopics on the introduction part/page for each unit there are five preliminary preparation questions including the following four different topics of the same theme (i.e., Unit 6: *Fine Arts*- 1) Ebrucu, narrative text; 2) To draw a bird, poem; 3) One line-a thousand worlds, informative text; and 4) Gülpembe, the article from a newspaper). Nonetheless, five questions give no guidance for students which specific text they might consult during reading process. The findings of the questionnaire and semi-structured interview carried out with Turkish language teachers also indicated that some texts in TSWBs are rarely inappropriate to learners' interest except their level and age. Some texts were expressed to replete with the examples of having complicated structures and unfamiliar words which made comprehension difficult for learners' level, age, and interest. Based on the findings of reading texts and pre- or post-reading questions, it is believed that in order to embolden students to think and respond in a more cognitive and affective manner, there should be some suggestions as follows:

1. Reading activities in TSCBs, TSWBs, TTBs appointed and recommended by MoNE, used in 5th and 6th grade in the secondary schools, are prepared to include in specific themes according to the level, age, and interest within different topics, textual forms, and activities. However, pre- and post-reading questions related to the texts are found only in TTBs and TSWBs. These questions seem inadequate in quantity and quality considering the findings of the study. Therefore, pre and post activities in reading parts should be necessarily reviewed, extended and expanded considering the level, age, and interest so that learners could comprehend them more easily and give coherent replies.

2. For the 5th grade students, the application of reading activities results in difficulties because they have two separate books- TSCBs, TSWBs- and might lose time to follow the relevant pages of both books or forget bringing both to lesson. In this case, students lack of following instructions in one book and consulting the other to complete their tasks. Therefore, rather than two supplementary books in each Turkish language lesson, two books (TSCBs, TSWBs) should be integrated/combined as one book to be more practical for students and save time for teachers.

3. Apparently, the questions in the books are attentively prepared considering Bloom's Taxonomy. Nevertheless, that authors of texts should pay attention to length, level of syntactic difficulty, lexical appropriateness for the grade is also vital.

Keywords: Turkish language course books, pre- and post-reading questions, Bloom's Taxonomy, teacher's perspectives

Giriş

Okuma, harf ve sembollerin algılanarak beyinde yapılandırılması, yapıların sınıflandırılarak kelimeler şeklinde algılanması, cümleler haline getirilerek anlamlandırılması gibi çeşitli işlemlerden geçerek oluşan karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte seçilen bilgiler sıralanır, sınıflandırılır, sorgulanır, ilişki kurulur, analiz-sentez yapılarak zihinsel işlemden geçer (Epçaçan, 2009). Dil öğrenme açısından ele alındığında ise okuma, bilinçli ve bilinçaltı düşünme süreci olarak metni anlama, dil bilgisi yapılarına hâkim olma ve sözcük dağarcığını geliştirme gibi birçok alanda gerekli bir beceridir ve öğrenmede çok önemli bir yer tutmaktadır (Mikulecky, 2008; Grabe ve Stoller, 2002). Carroll (1966: akt. Krashen, 1984, 84) öğrencinin bilişsel bir dil kullanma düzeyine ulaşması durumunda anlamlı yapılar kurabileceğini ve bunu uygun ortamlarda geliştirebileceğini belirtmektedir. Bu açıdan ele alındığında okuma, okuyucunun hâlihazırda deneyimlediği mevcut bilgisi ile metinde verilmek istenen mesajı karşılaştırarak zihninde anlamlı hala getirmesi ve öğrenmeyi kalıcı olarak gerçekleştirmesidir. Bu öğrenme süreci Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2005'ten beri yürürlükte olan İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın amacı ile de aynı paralelliktedir. Bu programda Türkçe ve dil kullanımı; metinlerin öğrencinin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek, kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikleri taşıması amacıyla (MEB, 2005: 56) "Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler" olarak 15 başlık altında toplanmıştır. Böylece öğrencilerin okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünmede sorumluluk üstlenen; girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık haline getiren, estetik zevk kazanmış ve milli değerlere duyarlı bireyler olarak yetiştirilmeleri hedeflenmiştir (MEB, 2005: 3). Bloom taksonomisi de bu işlemleri göz önüne alarak öğrenmenin birden fazla çeşidi olduğunu vurgular ve eğitim etkinliklerinin üç alanını bilişsel, duygusal ve psikomotor etkinlikler olarak belirler. Bu çalışmada üç alanın tamamı değil, ders kitaplarında yer alan okuma etkinliklerindeki metin önü ve sonu soruları bilişsel taksonomi ve duygusal taksonomiyi daha çok kapsadığından bu iki alan üzerine odaklanılmıştır. Bilişsel taksonomi (zihinsel aktiviteler) bilgi, anlama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme başlıkları altında ele alınır. *Bilgi* soruları önceden edinilen bilginin hatırlanması ve tanımlanması, *kavrama* yorumlama, başka sözcüklerle tanımlama, diğer biçimdeki olgulara dönüştürme, *uygulama* önceden edinilen bir bilgiyi yeni koşullarda kullanabilme, *analiz* elde olan verilerden mantıklı çıkarımlar yaparak çözme, *sentez* parçaları birleştirerek bütüne ulaşma ve *değerlendirme* ise bir bilgiyi doğru ölçütleri seçerek sorgulama olarak adlandırılır. Duygusal taksonomi (duygusal etkinlikler) ise alma olgusu, olguya cevap verme, değerlendirme, organize etme olarak değerlendirilir. *Alma olgusu*, seçicilikte dikkat ve farkındalık; *olguya cevap verme*, edinilen bilgiye dair sorulara yanıt vermek; *değerlendirmek*, sonuca ulaşmak için plan yapma, sürdürme ve takip etme; *organizasyon* ise değerleri karşılaştırma, *değerlendirme* ve *sentez* yapmak olarak adlandırılır. Bu etkinlikler öğrencilerin bilişsel düzeyde bilgiye ulaşmasında ve onu işlemesinde önemlidir. Demir ve Sinan (2010) ana dili öğretiminin temel amacının, bireye dil ve zevk terbiyesi kazandırmak yani dili doğru kullanmak, güzellikleri kavrayıp güzellikler ortaya koymak olarak ifade ederken Kırkkılıç ve Maden (2009) ise önceki anlamlar ile yeni edinilen anlamların birtakım zihinsel işlemlerle birlikte yapılandırılmasında hem okuma hem de anlamada hızın artırılabileceğini belirtmiştir.

Türkçe Ders Kitapları, Metinler ve Sorular

Ders kitapları birçok dil programının en temel taşı olarak bir taraftan öğrenciler açısından gerekli bilgiye ulaşmayı ve sınıfta uygulama yapmayı sağlarken diğer taraftan ders içeriğinin

temellerini öğretecek becerilerin dengeli dağılımını, öğrencilerin yer alacağı etkili öğrenme model ve girdilerini çeşitlilik içerisinde sunar (Richards, 2001). Ders kitapları Türkçe öğretiminde ders konularına ait bilgileri sıralı ve doğru biçimde, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan en yaygın araç olarak tanımlanmaktadır (Çakır, 1997: akt. Baş, 2003). Bazı çalışmalarda ise ders kitapları öğrenci düzeyinde yazılmış ya da toplanmış metinlerden oluşan ve programa göre anlama-anlatma yeteneğinin geliştirmenin yanında yazın terimlerini, kompozisyon bilgilerini, dil bilgisi konularını tanıtan kitap olarak ifade edilmektedir (Göğüş, 1996; akt. Akyol, 2010). Türkçe kitapları, öğrenci ders kitapları, öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları olarak üç gruba ayrılır. Öğrenci ders kitapları metinlerden oluşurken, Öğrenci çalışma kitapları ders kitaplarında yer alan metinlere özgü etkinlikleri kapsamaktadır. Öğretmen kılavuzu ise ders kitabı, çalışma kitabı ve öğretmeni yönlendirici yönergelerin tamamımı içermektedir. 5. sınıf öğrencileri için anlama ve birikim edinme sürecinde okuma ve öğrenme alanıyla ilgili kazanımlar öğretmen kılavuzunda beş alt başlıkta sıralanmıştır: 1. Okuma kurallarını uygulama, 2. *Okuduğunu anlama,* 3. *Anlam kurma*, 4. Söz varlığını geliştirme ve tür, 5. Yöntem ve tekniklere uygun okuma (İlköğretim Türkçe 5: Öğretmen Kılavuz Kitabı, s.44). İlköğretimden sonraki kademeyi oluşturan ortaöğretimi oluşturan 6. sınıf öğrencileri için okuma öğrenme alanları ile ilgili kazanımlar ise tarihi süreçte oluşan edebi dilin gelişimini, özelliklerini ve ürünlerini öğrenme, ideal fikir ve değer oluşturma ve soyut düşünmeye başlama olarak verilmiştir. Bu süreçte Türkçe dersi, içeriği ve kazanımları yönünden bir geçiş özelliği taşımaktadır (İlköğretim Türkçe 6: Öğretmen Kılavuz Kitabı, s. 35).

Metinler, bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimeler bütünü (TDK, 2005:1382); belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünü (Günay, 2003: 35); okumaya konu olan, anlatımsal bütünlüğü bulunan, dilsel bir ürün olan sözcelerin oluşturduğu somut bir varlık (Özdemir, 1983: 32) olarak değişik şekillerde tanımlanır. Baş (2003) öğrencilerin başarısında ve derse karşı olumlu tutumlar oluşturmalarında ders kitabının öneminden bahseder ve kitaplarda yer alan metinlerin anlama ve anlatma çalışmalarının ana malzemesi olduğunu vurgulayarak konu, anlatım, dil, plan vb. yönlerden metin türünün ders kitaplarında yer alan metin seçiminde önemli bir ölçüt oluşturduğunu belirtir (s. 258). Türleri *kurgusal* ve *bilgi veren yazınsal türler* olarak sınıflandırır. Kurgusal yazınsal türleri öyküler, masallar, otobiyografiler, biyografiler, efsaneler, destanlar, mitolojiler, fabllar, romanlar, şiirler, şarkılar, fıkralar, anılar, gezi yazıları, günlükler, çeşitli türde oyunlar ve denemelerdir. Bilgi veren yazınsal türler ise makaleler, eleştiriler, mektuplar, köşe yazıları, röportajlar, gazete ve dergilerde yer alan haberlerdir. Baş (2003) türleri birbirinden kesin çizgilerle ayırmanın zorluklarına rağmen Türkçe kitaplarındaki tür çeşitliliğinin önemini vurgulamakta ve Aktaş ve Gündüz (2001)'ün türleri *form yazılar, öğretici metinler* ve *edebi türler* olarak üç grupta değerlendirdiğini belirtmektedir. Yalçın ve Aytaş (2005) bütün türlerin eğitimdeki önemine vurgu yaparak öğrencilerin anadili bilinci oluşmasına ve okuma alışkanlığı kazanmasına katkısı olduğunu vurgular. Demir ve Sinan (2011) ise metin türünün, geleneksel yazın incelemelerinden farklı olarak metinlerin, yazarın amacına ve metnin işlevine göre sınıflandırılmasının öneminden bahseder.

Metin ile ilgili sorular, metni anlamanın ve anlamayı geliştirmenin en önemli unsurlarıdır. Metin soruları özellikle 5-6-7-8. sınıflar açısından ele alındığında, okul eğitimindeki hedeflere ulaşılması için belirli özellik ve niteliklere sahip olmalıdır. Gerek 5. sınıf gerekse 6. sınıf öğrencilerinin anlama, anlam kurma, fikir ve değer oluşturma kazanımları ele alındığında ders kitaplarında yer alan okuma metinleri ve sorularının öğrencilerin bilişsel gelişimine katkıda bulunacak türden olması gerekir. İlköğretim öğrencilerinin bilişsel özellikleri açısından yeni görev ve deneyimleri tercih etmeleri, soyut düşünebilmeleri, tümdengelimli akıl yürütmeleri, kurallar koyabilmeleri ya da kuralları değiştirebilmeleri beklenmektedir. Bu düzeydeki öğrenciler hipotezler geliştirir, dünyayı farklı açılardan görme becerileri artar ve tartışmaktan hoşlanır (İlköğretim Türkçe 6: Öğretmen Kılavuz Kitabı, s. 42). Okuma öğrenme alanında yer alan kazamınlar; okumaya hazırlık,

okunan metinlerin anlaşılması ve çözümlenmesi, metinlerin yeniden yapılandırılması ve anlamlandırılması, okunan metinlerin değerlendirilmesi ve söz varlığının zenginleştirilmesi olarak ele alınmıştır (37-38). Bloom Taksonomisi'nde de vurgulanan bu bilişsel özellikler metinlerin işleniş süreçlerinde a) cevapları metin içerisinde verilen soru türleri, b) cevabı metin içerisinde ima edilen veya olmayan soru türleri ve c) cevabı metinler arasında olan soru türleri (cevabın tek kaynakla sınırlı kalması durumunda başka kaynağa yönelten soru türü) olarak da sınıflandırılır (Akyol, 1997). İlköğretim Türkçe ders kitaplarıyla ilgili çalışmalarda metin soruları ile ilgili çalışmalar vardır ancak bu çalışmalar sadece araştırmacı tarafından betimleme boyutunda kalmıştır. Metin sorularının detaylı incelenebilmesi için dersi veren öğretmenlerle de görüşme yapılmasının sorunun gizli kalmış taraflarına ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada ilköğretim birinci kısmın 5. sınıfı ile ikinci kısmın 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin önü ve sonu sorularının Bloom Taksonomisine göre incelenmesi ve Türkçe öğretmenleriyle görüşmeler yapılarak sınıf kullanımlarının etkili olup olmadığının ortaya koyulmasının alan yazınına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Amaç ve Araştırma Sorusu

İlköğretim 5 ve 6. sınıf Türkçe çalışma kitapları ve öğretmen kitaplarında bulunan metin önü (Zihinsel Hazırlık) ve metin sonu (anlama ve kavrama) sorularının Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi amaçlanmıştır. Problemin alt başlıklarını oluşturan sorular şunlardır:

1. İlköğretim 5. sınıf Türkçe Öğrenci çalışma kitabında yer alan metin önü ve metin sonu soruları öğrencilerin bilişsel düzeyine uygun mudur?

2. İlköğretim 5. sınıf Türkçe Öğretmen kitabında yer alan metin önü ve metin sonu soruları öğrencilerin bilişsel düzeyine uygun mudur?

3. İlköğretim 6. sınıf Türkçe Öğrenci çalışma kitabında yer alan metin önü ve metin sonu soruları öğrencilerin bilişsel düzeyine uygun mudur?

4. İlköğretim 6. sınıf Türkçe Öğretmen kılavuz kitabında yer alan metin önü ve metin sonu soruları öğrencilerin bilişsel düzeyine uygun mudur?

5. İlköğretim 5 ve 6. sınıf Türkçe Öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kitaplarında yer alan metin önü ve metin sonu soruları Bloom Taksonomisi'ne uygun mudur?

6. İlköğretim 5 ve 6. sınıf Türkçe öğretmenlerinin öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kitaplarında yer alan metin önü ve metin sonu soruları ile ilgili görüşleri nelerdir?

Yöntem

Evren ve Örneklem

Bu betimsel çalışmada, ilköğretim 5 ve 6. sınıf Türkçe öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kitaplarında bulunan metin önü (zihinsel hazırlık) ve sonu sorularının (metni inceleme) Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi ve İlköğretim 5 ve 6. sınıf Türkçe öğretmenlerinin metin önü ve metin sonu sorularıyla ilgili görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 2015-2016 öğretim yılında ilköğretim okulları 5 ve 6. sınıflar için Türkçe ders kitabı olarak kabul edilen MEB ve Cem Ofset yayınevince hazırlanan kitaplardaki toplam 56 metin oluşturmaktadır. Araştırmanın evreni metin önü ve sonu sorularıyla sınırlandırılmıştır. Dinleme metinleri inceleme kapsamına alınırken serbest okuma metinleri, görsel okuma bölümleri çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada dört veri toplama aracından yararlanılmıştır: 1) Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2015-2016 öğretim yılında ilköğretim okulları 5 ve 6. sınıflarda okutulmak üzere önerilen biri Millî Eğitim Bakanlığı biri de özel bir yayın evince (Cem Ofset) hazırlanmış Türkçe ders kitapları, öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kitapları; 2) Bloom Taksonomisi değerlendirme tablosu, 3) Adana ili içerisindeki ortaokullarda çalışan 207 Türkçe öğretmenine verilen maddelik açık uçlu sormaca ve 4) Türkçe öğretmenleriyle yüz yüze görüşmeler yoluyla yarı yapılandırılmış görüşme protokolünden yararlanılmıştır. Yöntem olarak bir konu, durum, olayın derinlemesine incelenmesiyle gözden kaçabilen noktaların ortaya çıkarılmasına olanak sağlayan nicel ve nitel verilerin birlikte kullanıldığı karma desenden yararlanılmıştır (Fraenkel ve Wallen, 2008: akt. Kökçü, 2015).

Veri Analizi

Bu çalışmada, araştırmacı ve üç Türkçe öğretmeniyle birlikte tartışarak hazırladıkları veriler tablosu, açık uçlu soruların oluşturduğu sormaca, yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşme protokolüyle elde edilen veriler, Türkçe öğretmenlerinin kitapları inceleyerek Bloom Taksonomisi'ne göre hazırladıkları veriler tablosu nitel ve nicel olarak analiz edilmiş, frekansla ifade edilen verilerin dağılımı tablolarda sunulmuştur.

Bulgular ve Yorum

Cem Ofset tarafından hazırlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabı metin temaları ve türleri ile ilgili veriler tabloda sunulmuştur.

Tablo 1. İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Tema, Alt Tema ve Metin Türleri

Temalar		Alt temalar	Metin Türü
1.TEMA	Birey ve toplum	Üç Soru	Öyküleyici Metin
		Adsız Çeşme	Şiir
		Beden Dilimiz	Bilgilendirici Metin
		Sivrisinek	Öyküleyici Metin
2.TEMA	Atatürk	Atatürk Parkı'na Gezi	Öyküleyici Metin
		Mustafa Kemal'in Kağnısı	Şiir
		Nasıl Okurdu?	Bilgilendirici Metin
		Türk Tiyatrosu ve Atatürk	Gazete Haberi
3.TEMA	Sağlık ve çevre	Kedilere Ad Koymak	Şiir
		Haydi Banyoya	Bilgilendirici Metin
		Çöpçü Martı	Öyküleyici Metin
		Bir Yer Düşünüyorum	Şiir
4.TEMA	Değerlerimiz	Fatihten Hikayeler	Öyküleyici Metin
		Sözlü Geleneğimiz	Bilgilendirici Metin
		Bu Vatan Kimin?	Şiir
		Masallarımız	Bilgilendirici Metin
5.TEMA	Yenilikler ve gelişmeler	Var Mı?	Şiir
		Telefonun Tarihi	Bilgilendirici Metin
		Bekledim Gece Oldu	Öyküleyici Metin
		Jules Verne	Öyküleyici Metin
6.TEMA	Güzel sanatlar	Ebrucu	Öyküleyici Metin
		Bir Kuşun Resmini Yapmak İçin	Şiir
		Bir Çizgi Bin Dünya: Çizgi Karakter	Bilgilendirici Metin
		Gülpembe	Gazete Haberi

7. TEMA	Kurumlar ve sosyal örgütler	Türk Kültür Sisteminde Vakfın Yeri	Bilgilendirici Metin
		Kızılay	Şiir
		Bando Takımı	Öyküleyici Metin
		Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü	Bilgilendirici Metin
8.TEMA	Oyun ve spor	Bastım, Bastım, Gölgene Bastım	Öyküleyici Metin
		Soğanlı Bebekleri	Bilgilendirici Metin
		Oyun Günlüğü	Şiir
		Milli Atletimiz Ayçan (Onur) Önel	Bilgilendirici Metin

Tablo 1'de görüldüğü üzere İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabı 8 ana tema ve dört alt temadan (N.32) oluşmakta ve metin türleri de dört bölüm altında verilmektedir: şiir (9), öyküleyici metin (10), bilgilendirici metin (11) ve gazete haberi (2). Öğrencilere türler doğrudan değil onların sezerek öğrenmesi amacıyla metin, şiir ve haber olarak verilmiştir. Her tema 4 alt temadan oluşmaktadır ve tema öncesi öğrenci çalışma kitabı (ÇK) ile öğretmen kılavuz kitabında (ÖK) temaya hazırlık amaçlı 5 soru (Tema 1,2,4,5,7 ve 8) veya 6 soru (Tema 3 ve 6) sorulmaktadır. Ancak temaların ilk sayfalarında yer almakta ve tüm konuları içerdiği için bu çalışmada özellikle metin önü ve sonu soruları incelenerek değerlendirmeye alınmıştır. Aşağıdaki tabloda İlköğretim 5. sınıf Türkçe çalışma kitabındaki okuma metinlerinin metin önü ve sonu sorularıyla ilgili veriler sunulmuştur.

Tablo 2. İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabındaki Okuma Metinleriyle İlgili Sorular

Temalar		**Alt temalar**	**Metin soruları**				
			Metin önü		**Metin sonu**	**Esnası**	
			ÇK	**ÖK**	**ÇK**	**ÖK**	
1.TEMA	Birey ve toplum	Üç Soru	-	5	-	4	3
		Adsız Çeşme	-	1	-	3	-
		Beden Dilimiz	-	2	2	1	-
		Sivrisinek	-	3	9	6	-
2.TEMA	Atatürk	Atatürk Parkı'na Gezi	-	5	-	4	-
		Mustafa Kemal'in Kağnısı	-	3	3	5	-
		Nasıl Okurdu?	-	3	3	5	-
		Türk Tiyatrosu ve Atatürk	-	2	1	2	3
3.TEMA	Sağlık ve çevre	Kedilere Ad Koymak	-	4	-	10	-
		Haydi Banyoya	-	3	-	8	-
		Çöpçü Martı	-	2	5	6	-
		Bir Yer Düşünüyorum	-	1	-	5	-
4.TEMA	Değerlerimiz	Fatihten Hikayeler	-	4	-	4	5
		Sözlü Geleneğimiz	-	3	-	8	-
		Bu Vatan Kimin?	-	2	-	5	-
		Masallarımız	-	-	-	6	-
5.TEMA	Yenilikler ve gelişmeler	Var Mı?	-	1	-	6	-
		Telefonun Tarihi	-	1	-	5	3
		Bekledim Gece Oldu	-	2	-	7	6
		Jules Verne	-	1	-	5	2
6.TEMA	Güzel sanatlar	Ebrucu	-	1	1	8	4
		Bir Kuşun Resmini Yapmak İçin	-	4	1	7	-
		Bir Çizgi Bin Dünya: Çizgi Karakter	-	4	-	5	3
		Gülpembe	-	-	-	4	-
7.	Kurumlar ve	Türk Kültür Sisteminde Vakfın Yeri	-	2	-	7	2
		Kızılay	-	5	-	9	-
		Bando Takımı	-	5	1	9	2

	sosyal örgütler	Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü	-	4	-	8	2
8.TEMA	Oyun ve spor	Bastım, Bastım, Gölgene Bastım	-	2	-	-	3
		Soğanlı Bebekleri	-	1	3	7	3
		Oyun Günlüğü	-	3	-	7	-
		Milli Atletimiz Ayçan (Onur) Önel	-	6	1	5	3

Tablo 2'de İlköğretim 5. sınıf Türkçe çalışma kitabı (ÇK) ile öğretmen kitabında (ÖK) yer alan metin önü ve sonu sorularla ilgili veriler incelendiğinde ÇK'nda metin önü sorularına yer verilmediği görülmüştür. Metinlerle ilgili sorular okuma etkinliği yapıldıktan sonra sorulmaktadır ve soru türleri öğrencilerin anlayacağı seviyededir. Metin sonu soruları bilgi, kavrama soruları yanında uygulama sorularına da kapsamaktadır. Örneğin, *Beden Dilimiz* konusunda öğrencilerden dinledikleri metin konusunda soru yazması istenirken aynı temanın *Sivrisinek* adlı konusunda öğrencilerden verilen örnek soruya göre dört soru yazması (Etkinlik 3) ve beş soruya cevap vermesi (Etkinlik 4) istenmektedir (ÇK, s.23-24). 6. Temada yer alan *Ebrucu* konusunda da metin dışı anlam kurmaya yönelik sorular vardır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ve açık uçlu sormacadaki verilerde de ÇK'nda metin önü sorularının bulunmadığı, basit ve kolay metne hazırlayan soruların verilmesinin yararlı olacağı ve öğrencinin daha çok ilgisini çekeceği vurgulanmıştır. Metin önü sorularıyla öğrencilerin araştırma yaparak derse hazır gelecekleri ve metni daha rahat anlayacakları ifade edilmektedir. Ayrıca ÖK'ndaki metin sonu sorularını güzel, anlaşılır, seviyeye uygun ve güdüleyici bulmalarına rağmen, bazı soruların çok basit olduğu için öğrencilerin ilgilerini kaybettiklerini ya da metinlerin biyografi türü olmasından dolayı fazla tarih ve bilgi içerdiğini böyle durumlarda da öğrencilerin sıkıldıklarını ifade etmişlerdir. 5. sınıf öğrencileri için öykülendirici metinlerin daha rahat anlaşıldığını ve soruları daha kolaylıkla cevaplandırdıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3. İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kitabı Metin Önü ve Sonu Soruları

	ÇK		ÖK	
	F	%	F	%
Metin önü soruları	0	0,0	83	39,90
Metin okuma esnasındaki sorular	0	0,0	44	21,15
Metin sonu soruları	31	100,0	81	38,94
Toplam	31	100	208	100

Tablo 3., İlköğretim 5. sınıf Türkçe öğrenci çalışma kitabı ile öğretmen kitabında yer alan metin önü ve sonu sorularının dağılımını vermektedir. Metin önü soruları ÇK'nda hiç kullanılmazken soruların tamamını metin sonu soruları (%100) oluşturmaktadır. ÇK'ındaki etkinlikler çoklu zekâ kuramına göre hazırlanmış olup (İlköğretim Türkçe 5 ÖK, s.47) bireysel farklılıklara göre mantıksal, sözel, içsel ve görsel olarak öğrencilerin metne hazırlanmalarının dikkate alındığı görülmektedir. ÖK soruları incelendiğinde metin önü soruları (%40), metin okuma esnasındaki sorular (%21) ve metin sonu sorularının (%39) birbirine yakın oranlarda yer aldığı görülmüştür. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ve açık uçlu sormacada metin önü sorularının eğlenceli ve basit olması; metin sonu sorularının ise günlük hayatla ilişkilendirilerek hazırlanması gerektiği ancak bu şekilde yapılandırmacı yaklaşımın başarıya ulaşacağı vurgulanmıştır.

Tablo 4. İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Öğretmenlerinin Metin Önü ve Sonu Soruları ile İlgili Görüşleri

Metin önü soruları	N	F	%
Öğrencilerin konuya hazırlanmasını sağlar.	96	51	53
Oldukça iyi.	96	18	19
Araştırmaya ve yaratıcı düşünmeye yönlendirir.	96	18	19
Öğrencilerin ilgisini çeker.	96	9	9

Motive eder.	96	6	6
Sorular fazla detaylı ve uzun.	96	6	6
Yararlı fakat daha iyi olabilir.	96	3	3
Tüm öğrencilere hitap etmeli.	96	3	3
Soru sayısı artırılmalı.	96	3	3
Metin sonu soruları			
Sorular faydalı ve yeterli.	96	33	34
Metni kavramaya yardımcı olur.	96	24	25
Soru çeşidi ve sayısı artırılmalı.	96	21	22
Öğrencilerin seviyesine uygundur.	96	9	9
Az ve öz sorular olmalı, bazı sorular gereksiz.	96	6	6

Tablo 4. İlköğretim 5. sınıf Türkçe öğretmenlerin metin önü ve sonu sorularıyla ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu metin önü sorularının öğrencilerin konuya hazırlanmasını sağladığı (%53) yönünde görüş bildirmiştir. Metin önü sorularını oldukça iyi bulanlar ile araştırmaya ve yaratıcı düşünmeye yönlendirdiğini düşünenlerin oranı aynıdır (%19). Öğrencilerin ilgisini çektiğini ifade edenler; (%9) motive ettiği yönünde görüş bildirenler (%6); soruları fazla detaylı ve uzun (%6) bulan öğretmenlerin yanında metin önü sorularını yararlı ama daha iyi olması yönünde yorum yapanlar ile soru sayılarının artırılması; öğrencilerin farklılıklarına göre soru hazırlanması konusunda da görüş birliği (%3) vardır. Metin sonu sorularıyla ilgili görüşler soruların faydalı ve yeterli olduğu (%34), metni kavramaya ve öğrencilerin kavrama ve yorumlama yetisini doğru yönde etkilediği (%25); soru sayısının çeşidi ve sayısının artırılması gerektiği (%22) şeklinde yorumlanmıştır. Bazı öğretmenler soruların öğrencilerin seviyesine uygun (%9) olduğunu ifade ederken diğerleri soruların az ve öz olması gerektiğini ve bazı soruların gereksiz olduğunu (%6) ifade etmişlerdir. Aşağıdaki tablo ilköğretim 5. sınıf Türkçe öğretmenlerinin okuma metinleri sorularının Bloom Taksonomisi'ne göre değerlendirilmesini sunmaktadır.

Tablo 5. İlköğretim 5. Sınıf Metin Sorularının Bloom Taksonomisi (1956)'ne Göre Değerlendirilmesi

Bloom Taksonomi (1956)	**Bilişsel**						**Duygusal**			
Taksonomiler										
Temalar	**B1 Bilgi**	**B2 Kavrama**	**B3 Uygulama**	**B4 Analiz**	**B5 Sentez**	**B6 Değerlendirme**	**D1 Seçicilikte dikkat**	**D2 Olguya yanıt verme**	**D3 Değerlendirme**	**D4 Organizasyon**
Üç Soru	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Adsız Çeşme	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Beden Dilimiz	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Sivri Sinek	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Atatürk Parkı'na Gezi	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Mustafa Kemal'in Kağnısı	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Nasıl Okurdu?	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Türk Tiyatrosu ve Atatürk	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Kedilere Ad Koymak	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Haydi Banyoya	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Çöpçü Martı	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bir Yer Düşünüyorum	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Fatih'ten Hikâyeler	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Sözlü Geleneğimiz	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bu Vatan Kimin?	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Masallarımız	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Var Mı?	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Telefonun Tarihi	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bekledim Gece Oldu	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Jules Verne	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ebrucu	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bir Kuşun Resmini Yapmak İçin	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bir Çizgi Bin Dünya: Çizgi Karakter	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Gülpembe	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Türk Kültür Sisteminde Vakfın Yeri	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Kızılay	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bando Takımı	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bastım, Bastım, Gölgene Bastım	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Soğanlı Bebekleri	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Oyun Günlüğü	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Milli Atletimiz Ayçan (Onur) Önel	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Tablo 5. Bloom Taksonomisi göz önüne alınarak sunulan tabloya bakıldığında soruların bilişsel (bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme) ile duygusal (seçicilikte dikkat, olguya yanıt verme, değerlendirme ve organizasyon) etkinlikleri kapsadığı görülmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde de verilen ölçek tablosu ile açık uçlu sormacalarda metin sorularının öğrencilerin bilişsel ve duygusal düzeylerine uygun olduğu görüşü ortaya konmuştur. Ancak bazı soruların öğrencilerin düzeyinin altında olmasının öğrencilerin konuya odaklanmalarını zorlaştırdığını ifade etmişlerdir. Örneğin, 3. Temada yer alan *Haydi Banyoya* konusunda öğretmen kitabında yer alan yönergedeki sınıfa sabun getirilerek öğrencilere sabununu ne işe yaradığının sorulmasının basit olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte soruların uygunluğuna rağmen bazı metin içeriklerinin 5. sınıf öğrencisinin hazır bulunuşluğuna ve algılamasına uygun olmadığı, okuma ve anlamayı zorlaştırdığı vurgulanmıştır. Özellikle bazı metinlerin uzun olması ve yazarlarının öğrenci düzeyini dikkate almadan ürün hazırladıkları ortaya koyulmuştur. Örneğin, 4. Tema konusu olan *Masallarımız* öğrencilerin düzey ve ilgi alanına uygun değildir. Öğrenciler metnin bir masal içerdiği yönünde bilişsel düzeyde kendilerini hazırlamalarına rağmen metin masal bölümlerinin nelerden oluştuğunu anlatan kuramsal bir metindir. 5. Tema konusu olan *Bekledim Bekledim Gece Oldu* metninin başlığı öğrencilerde farklı konu beklentisi oluşturduğu ve anlaşılmayı zorlaştırdığını ifade etmişlerdir.

Tablo 6. İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Kitabında Yer Alan Tema, Alt Tema ve Metin Türleri

	Tema	**Tema Alt Başlıkları**	**Metin Türü**
1.TEMA	Okuma Kültürü	Kütüphane	Şiir
		Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	Hikâye
		Canım Kitap	Deneme
		Simyacı	Sohbet, Söyleşi
2.TEMA	Atatürk	Mustafa Kemal Atatürk	Biyografi
		Atatürk'ün Fikir Dünyası	Makale
		Atatürk'ün Türk Folkloruna Olan İlgisi	Makale
		Atatürk'ten Anılar	Anı
3.TEMA	Sevgi	Soylu Bilgi Ağacı	Şiir
		Eskici	Hikâye
		Anadolu	Deneme
		Kuğular	Masal
4.TEMA	Duygular	Meşe İle Saz	Fabl
		Dijon'dan Trabzon'a	Mektup
		Nasrettin Hoca	Tiyatro
		Anne	Şiir
5.TEMA	Zaman ve Mekan	Anadolu'da Bahar	Şiir
		Bayram Yeri	Hikaye
		Hoşgörüler Diyarı Mardin	Gezi Yazısı
		Momo	Roman
6.TEMA	Doğa ve Evren	Boş Arsa	Fıkra
		Kınalı Keklik	Hikaye
		Orman Küstü Bize	Sohbet
		Uzay	Hikaye

Tablo 6 incelendiğinde İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitabı 6 ana tema ve dört alt temadan (N 24) oluşmaktadır ve metin türleri de anı, biyografi, deneme (2), fabl, fıkra, gezi yazısı, hikâye (5), makale (2), masal, mektup, roman, şiir (4), sohbet (2), söyleşi ve tiyatro olarak çeşitlilik göstermektedir. ÇK'nda yer alan okuma metni ile ilgili metin önü sorularının sadece 3. Temada yer alan *Eskici* ve *Anadolu* metinlerinde yer aldığı metin sonu sorularının ise 3. temadaki *Anadolu* metni hariç diğer metinlerde yer aldığı görülmektedir. ÖK'nda ise hem metin önü hem de metin sonu soruları yeteri kadar vardır. 4. temada yer alan *Dijon'dan Trabzon'a* metnindeki 5N1K soruları ÇK (s.99) ve ÖK (s.178) aynı şekilde sorulmuştur ancak öğretmen kitabında ayrıca 4 metin sonu sorusu daha sorularak öğrencilerin metni kavrayıp kavramadıkları test edilmiştir. 6. Temada yer alan *Kınalı Keklik* ile *Uzay* metinlerinde ise metin okunurken durdurulup sorulan sorular (KK 9; U 5) vardır. 1. Temada yer alan *Canım Kitap* metniyle ilgili öğrenci çalışma kitabında ise sadece bir metin sonu okuma sorusu vardır (s.23) ancak bu soru "Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde yazar nelerden bahsetmiştir?" kendi içerisinde birden çok soruya kapsamaktadır. Öğretmenlerin metin önü ve sonuyla ilgili görüşlerini tespit etmek amacıyla yüz yüze yapılan görüşmelerde ve açık uçlu sorularda elde edilen veriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 7. İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Okuma Metinleriyle İlgili Sorular

	Tema	Tema Alt Başlıkları	Metin soruları			
			Metin önü		Metin sonu	
			ÇK	ÖK	ÇK	ÖK
1.TEMA	Okuma Kültürü	Kütüphane	-	4	4	11
		Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	-	5	8	19
		Canım Kitap	-	3	1	17
		Simyacı	-	4	3	13
2.TEMA	Atatürk	Mustafa Kemal Atatürk	-	1	1	9
		Atatürk'ün Fikir Dünyası	-	-	1	24
		Atatürk'ün Türk Folkloruna Olan İlgisi	-	5	2	13
		Atatürk'ten Anılar	-	3	3	19
3.TEMA	Sevgi	Soylu Bilgi Ağacı	-	4	4	5
		Eskici	4	4	6	6
		Anadolu	2	6	-	7
		Kuğular	-	4	9	-
4.TEMA	Duygular	Meşe İle Saz	-	7	10	15
		Dijon'dan Trabzon'a	-	4	9	10
		Nasrettin Hoca	-	1	9	12
		Anne	-	4	3	4
5.TEMA	Zaman ve Mekan	Anadolu'da Bahar	-	5	2	5
		Bayram Yeri	-	14	5	12
		Hoşgörüler Diyarı Mardin	-	4	4	12
		Momo	-	4	5	9
6.TEMA	Doğa ve Evren	Boş Arsa	-	8	7	15
		Kınalı Keklik	-	3	7	16
		Orman Küstü Bize	-	5	6	10
		Uzay	-	5	7	13

Tablo 7'de İlköğretim 6. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabı ile öğretmen kitabında yer alan metin önü ve sonu sorularla ilgili veriler incelendiğinde ÇK metin önü sorularına çok az yer verildiği görülmektedir. ÇK metin sonu soruları ise her konuda değişik şekillerde kullanılmıştır. Örneğin, 1. Temada yer alan *Canım Kitap* konusunda giriş, gelişme, sonuç bölümlerinde nelerden bahsedildiği ile ilgili sorulara yer verirken (s. 26) 3. Temada yer alan *Soylu Bilgi Ağacı* konusunda eşanlam, kıtalardaki benzetme ve düz yazıya çevirme, başlık yazma istenmektedir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde metinlerin öğrenci seviyesine ve sevdiği türe uygun olması vurgulanmıştır. Örneğin, *Eskici* konusunda parçanın devam ettirilmesi, metnin dil ve anlatım olarak değerlendirilmesi öğrenciler tarafından sevilmektedir ancak bu metnin olumsuz yönü ise türünün öyküleyici olmasına rağmen uzunluğunun fazla olmasıdır (DK s. 46-51, 6 sayfa). Öğretmen kitabında yer alan metin ile ilgili sorular sıralı, uygun ve güdüleyici bulunmaktadır.

Tablo 8. İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabında Yer Alan Metin Önü ve Sonu Soruları

	ÇK		ÖK	
	F	%	F	%
Metin önü soruları	6	4,91	99	26,12
Metin okuma esnasındaki sorular	-	-	14	3,69
Metin sonu soruları	116	95,08	266	70,18
Toplam	122	100	379	100

Tablo 8. İlköğretim 6. sınıf Türkçe öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabında yer alan 105 metin önü ve 382 metin sonu sorusu oransal olarak değerlendirildiğinde, ÇK metin önü soruları (%5) ve metin sonu sorularının (%95) oransal olarak büyük farklılık taşıdığı görülmektedir. Metin önü sorularının öğrencilere metnin ana fikrini sezdirmesi ve merak uyandırarak güdülemesi göz önüne alındığında bu soruların oranı çok düşük kalmaktadır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ve açık uçlu sormacada metin önü sorularının araştırma gerektirdiği, bu nedenle daha çok dikkate alınması gereken yerler olduğu belirtilmiştir. Metin sonu soruları ise sayı olarak fazla bazı soruların çok basit, bazı soruların öğrencilerin yaş ve yaşantısına uygun olmadığı görüşü dikkat çekmektedir. Ayrıca soruların birbirinin tekrarı ve yaratıcılıktan uzak basit sorular olduğu ifade edilmiştir. ÖK metin önü soruları (%26) ve metin sonu soruları (%70) tablodaki veriler ve öğretmen görüşleri ele alındığında öğrencileri güdüleyici, yararlı, seviyeye uygun ve kavramaya yardımcı olduğu ancak soru kalitelerinin öğrenciyi geliştirecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiği görülmektedir.

Tablo 9. İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Öğretmenlerinin Metin Önü ve Sonu Soruları İle İlgili Görüşleri

Metin önü soruları	N	F	%
Öğrencilerin ilgisini çeker.	117	98	83
Öğrenciyi metne hazırlar.	117	80	68
Metin önü sorular ÇK yok, yer almalı.	117	61	52
Metnin konusunu ve ana fikrini sezdirir.	117	47	40
Motive eder.	117	37	30
Metinle ilgili ipucu verir.	117	31	26
Biraz daha basit ve araştırma gerektiren soru olmalı.	117	23	19
Soru sayısı artırılmalı.	117	20	17
Araştırmaya yönlendirir.	117	19	16
Metin sonu soruları			
Oldukça iyi.	117	47	40
Metni kavramaya yardımcı olur.	117	41	35
Bazıları çok basit	117	29	24
Öğrencinin anlama, kavrama ve yorumlama yetisini doğru yönde ektiler.	117	24	20
Aynı tarz sorular, daha farklı olabilir.	117	18	15
Test şeklinde değil konuyu kavrayıp kavramadıklarına yönelik olmalı.	117	5	4

Tablo 9'da öğretmenlerin metin önü ve sonu sorularıyla ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu metin önü sorularının öğrencilerin ilgisini çektiği (%83), öğrencileri metne hazırladığı (%68), motive ettiği (%30) ve metinle ilgili ipucu verdiği (%26) konusunda görüş bildirmiştir. Öğretmenler metin önü sorularının öğrenci çalışma kitabında olmadığını ve olması gerektiğini belirtmiş (%52) ve soruların araştırma gerektiren sorular olması (%19) ve sayısının artırılması (%16) gerektiğini vurgulamışlardır. Metin sonu sorularıyla ilgili görüşmelerde ise soruların iyi hazırlanmış olduğu (%40), metni kavramaya yardımcı olduğu (%35) ve öğrencilerin kavrama ve yorumlama yetisini doğru yönde etkilediğini (%20) ancak bazı soruların basit hazırlandığını (%24), aynı tarz soruları ihtiva ettiğini (%15), test şeklinde hazırlandığını (%4) ve kavrayıp kavramadığı yönünde ayrımsatıcı özelliği bulunmadığın bu nedenle de bu soruların kavrama ve analize yönelik hazırlanması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 10. İlköğretim 6. Sınıf Metin Sorularının Bloom Taksonomisi (1956)'ne Göre Değerlendirilmesi

Bloom Taksonomi (1956)	Bilişsel						Duygusal			
Taksonomi / Temalar	B1 Bilgi	B2 Kavrama	B3 Uygulama	B4 Analiz	B5 Sentez	B6 Değerlendirme	D1 Seçicilikte dikkat	D2 Olguya yanıt verme	D3 Değerlendirme	D4 Organizasyon
Kütüphane	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Canım Kitap	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Simyacı	+	+	-	+	-	+	+	+	+	+
Mustafa Kemal Atatürk	+	+	-	-	+	+	-	+	-	-
Atatürk'ün Fikir Dünyası	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-
Atatürk'ün Türk Folkloruna Olan İlgisi	+	+	-	-	+	+	-	+	-	-
Atatürk'ten Anılar	+	-	-	+	-	-	-	+	-	-
Soylu Bilgi Ağacı	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+
Eskici	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+
Anadolu	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Kuğular	-	+	-	+	+	+	+	+	-	-
Meşe İle Saz	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Dijon'dan Trabzon'a	-	+	-	+	+	+	-	+	-	-
Nasrettin Hoca	+	+	-	+	-	+	+	+	+	+
Anne	+	+	-	-	+	+	-	+	-	-
Anadolu'da Bahar	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bayram Yeri	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Hoşgörüler Diyarı Mardin	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Momo	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Boş Arsa	+	+	+	-	-	+	+	+	-	+
Kınalı Keklik	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Orman Küstü Bize	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Uzay	+	+	+	+	+	-	+	+	+	-

Tablo 10. incelendiğinde bilişsel ve duygusal etkinliklerin çoğunluğunda metin önü ve sonu sorularında anlaşılma problemi olmadığı ancak en problemli konuların 2. ve 4. temadakiler olduğu görülmektedir. Türkçe öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde öğrencilerin en zorlandıkları 2. temanın biyografi ve makale türü içeren Atatürk ile ilgili metinler olduğu ifade edilmektedir. Bunun nedeninin soruların öğrencilerin düzeyine uygun ve sıralı olmasına rağmen metin ve metinde yer alan kelimelerin yaşa uygun olmadığı ve sayı olarak fazla olduğu, uzun cümlelerin de anlamayı zorlaştırdığı ifade edilmiştir. *Atatürk'ten Anılar* konusunda ise öğretmen kılavuz kitabında bulunan üç metin önü sorusunun metinle uyumlu ve sıralı olmadığı için öğrencilerin doğrudan bilgiye ulaşıp

cevap vermesini zorlaştıracak türden olduğu belirtilmiştir (Öğrenci Ders Kitabı, s. 4). Tema konuları da öğrencilerin zorlandıkları yönünde bilgi vermektedir. Hâlbuki 6. sınıf Türkçe kitaplarında yer alan makale konuları ve denemeler öğrenci yaşlarına daha uygun olmalı, öğrencilerin yoğun bilgiler içinde zorluk yaşamaları yerine somut bilgilere ulaşacakları metinler tercih edilmelidir. Açık uçlu sorulara öğretmenlerin verdiği cevaplarda da *Atatürk'ün Türk Folkloruna Olan İlgisi* adlı konunun 5 ayrı başlıktan oluştuğu, cümlelerin uzun ve sözcüklerin büyük oranının bilinmeyenlerden oluştuğu bunun da pedagojik açıdan öğrencinin yaşı ve seviyesine uygun olmadığı ifade edilmiş ve metin yazarlarının öğrencilerin seviyesine uygun tarz benimsemelerinin altı çizilmiştir. 6. sınıf öğrencileri için metin türünün çok önemli olduğunu ve bu yaş grubuna uygun metinlerin hikâye, masal ve anı vb. türler olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Tartışma ve Sonuç

MEB tarafından hazırlanan veya önerilen Türkçe ders kitaplarının okullarda öğrencilerin yaş ve ihtiyaçları ışığında değerlendirmesi hayati önem taşımaktadır. Ancak kitapların incelenmesinde bilişsel ve duygusal sorular yer almasına rağmen ders kitaplarında sadece metinlerin verilmesi ve metin önü ve sonu sorularının kitaplarda yer almaması öğrencilerin metni okuma güdüsünü engelleyebilmektedir. Çalışma kitaplarında yer alan temaya hazırlık sorularının tüm metinleri içermesi ve öğrenciyi her metin için yönlendirmemesi öğrencinin okurken bilişsel yetisini kullanmasına ket vurabilir. Bu çalışmada 5 ve 6. sınıf Türkçe dersinde kullanılan metinlerle ilgili soruların daha etkin kullanılması için ulaşılan sonuçlar şu şekilde gruplandırılabilir:

4. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2015-2016 öğretim yılında ilköğretim okulları 5 ve 6. sınıflarda okutulmak üzere önerilen biri Millî Eğitim Bakanlığı biri de özel bir yayın evince hazırlanmış Türkçe öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kitaplarında yer alan metin önü sorularının olmaması ve metin sonu sorularının yeterli gibi görünmesine rağmen yetersiz sayıda kalması sorun teşkil etmektedir. Öğrencilerin metinleri tam olarak anlayabilmeleri ve anladıklarını gösterebilmeleri için sınıf düzeyinin göz önüne alınarak metinlerin yeniden gözden geçirilmesi ve metin soru sayılarının artırılması gerekmektedir.

5. Sınıf içi etkinliklerde öğrencilerin hem ders kitabını hem de çalışma kitabını birlikte getirmedikleri ya da sınıf ortamında etkinlikler yapılırken zaman kaybetmeleri durumlarda metnin okunarak uygulanabilmesi zaman zaman zorluklara neden olmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin ders ve çalışma kitaplarının birleştirilerek yeniden hazırlanması 5. sınıf öğrencileri için daha pratik olacağı öğretmenler için ise her öğrencinin iki kitabı da birlikte kullanmasından kaynaklanan zaman kaybını önleyeceği düşünülmektedir.

6. Soruların Bloom Taksonomisi sınıflandırmasına özen gösterilmiştir. Ancak metin yazarlarının metin içi cümle uzunlukları ve söz varlığı konusunda öğrenci seviyesini göz önüne alarak taksonominin içeriğine uygun olarak metinleri yazmaları önemlidir.

KAYNAKÇA

Akyol, H. (1997). Okuma Metinlerindeki Soruların Sınıflandırılması. *Eğitim ve Bilim*, *21*(105).

Akyol, Ş. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Baş, A.G.B. (2003). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Metin Türleri Üzerine Bir İnceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, *13*(13), 257.

Çakir, F. (1997). İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Eğitim Öğretime Uygunluğunun Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi EBE*.

Demir, S., ve Sinan, A.T. (2011). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Anlatısal Metinlerin Yapı Özellikleri ve Programa Uygunluğu. Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3 Summer 2011, P. 1149-1167, www.turkishstudies.net, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.2629 Ankara/Turkey

Demir, S., ve Sinan, A.T. (2011). İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflar Türkçe Ders Kitaplarındaki Öykülerin Metin Dil Bilimsel Yöntemler Işığında Değerlendirilmesi. Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/1 Winter 2010 P. 886-929 www.turkishstudies.net, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.1188

Epçaçan, C. (2009). Okuduğunu Anlama Stratejilerine Genel Bir Bakiş: A General View to the Reading Comprehension Strategies.*Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* V. 2/6, winter, 207-223.

Grellet, F. (2010). Developing Reading Skills: A Practical Guide to Reading Comprehension Exercises. Cambridge: Cambridge University Press

Kırkkılıç, A., ve Maden, S. (2009). Hızlı Okuma İçin Yapılandırıcı Bir Model Önerisi: Hızlı Okuma ve Anlamı Yapılandırma (Prof. Dr. Firdevs Güneş). Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume Volume 4/3 Spring 2009 p.1423-1436 www.turkishstudies.net, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.736

Krashen, S. D. (1984). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. New York: Pergamon Institute of English.

Kutlu, Ö. (1999). İlköğretim Okullarındaki Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Parçalarına Dayalı Olarak Hazırlanmış Sorular Üzerine Bir İnceleme. *Eğitim ve Bilim*, *23*(111).

Mikulecky, B. S. (2008). Teaching Reading in a Second Language. Longman.

Richards, J. C. (2001). The Role of Textbooks in a Language Program. *Retrieved November*, *12*(2), 2008. http://8pic.ir/images/s15uxmiv22ocvezrxp8b.pdf 21.05.2016 tarihinde erişilmiştir.

Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* V. 2/9, Fall, 444-453.

Teixeira, J. V. (2012). "Developing Different Skills Using Different Texts", e-TEALS: An e-journal of Teacher Education and Applied Language Studies, 15-29. ISSN 1647-712X

Yalçın, A., ve Aytaş, G. (2005). Çocuk Edebiyatı. *Ankara: Akçağ Yayınları*.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Tüm, G. (2016). "5. ve 6. Sınıf İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metin Önü ve Sonu Sorularının Bloom Taksonomisi'ne Göre Değerlendirilmesi / An Evaluation of Pre- and Post-Reading Questions in the 5th and 6th Grade Turkish Books, Used in the Primary and Secondary Education in Terms of Bloom's Taxonomy", *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Kamil Veli Nerimanoğlu Armağanı)* Volume 11/14 Summer 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9792, p. 731-748.